

ORTADOĞU'DA

DEVLET DIŞI SİLAHLI AKTÖRLER

Terör Örgütleri • Milisler • Vekil Güçler

SETA

MURAT YEŞİLTaş
BURHANETTİN DURAN

ORTADOĞU'DA

DEVLET DIŞI SİLAHLI AKTÖRLER

Terör Örgütleri • Milisler • Vekil Güçler

MURAT YEŞİLTAŞ
BURHANETTİN DURAN

SETA

SETA Kitapları 42

ISBN: 978-605-7544-06-3

© 2018 SET Vakfı İktisadi İşletmesi

1. Baskı: Aralık 2018, İstanbul

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Editör: Mehmet Akif Memmi

Düzeltili: Mustafa Said İşeri, Bahar Albayrak

Kapak ve Tasarım: Hasan Suat Olgun

Baskı ve Cilt: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA Kitapları

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara

Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

www.setav.org | info@setav.org

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ KISIM

KAVRAMLAR VE SORUNLAR

7

ORTADOĞU'DA DDSA'LARIN YÜKSELİŞİ

MURAT YEŞİLTAŞ, BURHANETTİN DURAN

9

DDSA'LAR VE İSTİHBARAT

MERVE SEREN, MURAT ASLAN

31

DDSA'LAR VE YENİLİKÇİ TERÖRİZM: DEAŞ'IN DRONE STRATEJİSİ

SERKAN BALKAN

73

DÜZENSİZ SAVAŞ, AYAKLANMA VE TERÖRİZMİN ÇATIŞMA KAVRAMI

NECDET ÖZÇELİK

125

DDSA'LAR VE DÜZENSİZ SAVAŞ

HALUK KARADAĞ, KADİR TAMER TÜRKEŞ

143

DDSA'LARIN EYLEMLERİ NEDENİYLE DEVLETİN SORUMLULUĞU

ALI HUSSEIN AL-BAYATI

171

YABANCI TERÖRİST SAVAŞÇILAR

BİLGEHAN ÖZTÜRK, ÜMİT TETİK

201

HAŞDİ ŞABİ'NİN ORTAYA ÇIKIŞI VE DÖNÜŞÜMÜ

BİLGAY DUMAN, GÖKTUĞ SÖNMEZ

235

**TARTIŞMALI BİR DDSA OLARAK
NUSRA CEPHESİ**

CAN ACUN, BİLAL SALAYMEH

265

**PYD-YPG'NİN ORTAYA ÇIKIŞI
VE DÖNÜŞÜMÜ**

CAN ACUN

299

PYD-YPG'NİN ÇOCUK ASKERLERİ

FATMA SÜMER

325

BİR DDSA OLARAK HİZBULLAH

MUSTAFA YETİM

365

**YEMEN İÇ ÇATIŞMASI
VE HUSİLERİN YÜKSELİŞİ**

FAHEM MOHAMMED ALİ QADRİ

387

**DEVRİMDEN PARÇALANMAYA
LİBYA'DA DDSA'LAR**

EMRAH KEKİLLİ

415

SURİYE İÇ SAVAŞINDA Şİİ MİLİSLER

ÖMER BEHRAM ÖZDEMİR

443

**DEAŞ: ORTAYA ÇIKIŞI, YÜKSELİŞİ
VE ÇÖKÜŞÜ**

RECEP TAYYİP GÜLER, ÖMER BEHRAM ÖZDEMİR

463

BİRİNCİ KISIM

KAVRAMLAR VE SORUNLAR

ORTADOĞU'DA DDSA'LARIN YÜKSELİŞİ

MURAT YEŞİLTAŞ,* BURHANETTİN DURAN**

GİRİŞ

Yeni Ortadoğu bir yapboz üzerinde bulunan bilmeceye benzetilebilir. Arap Baharı'nın patlak vermesiyle birlikte devlet dışı silahlı aktörlerin (DDSA) trajik yükselişi ve yayılması bu bilmeceyi çözmeyi daha da zorlaştırmaktadır. Bugün etnik ve mezhep temelli DDSA'lar yeni doğmakta olan Ortadoğu jeopolitiğinin köşe taşlarından biri haline gelmiştir. Zayıf Arap devletlerinin çoğalması,¹ ABD'nin 2003'te Irak'ı işgali ve bunu takiben ortaya çıkan mezhepleşmiş jeopolitik ayrışmanın bir sonucu olarak etkinliğini artıran DDSA'lar bölgeyi giderek tüketen ciddi bir dönüm noktasına ulaşmıştır. Demokrasi, eşitlik ve adalet ekseninde Ortadoğu'nun geleneksel düzenini restore etmeyi hedefleyen Arap isyanları çok geçmeden rayından çıkmış ve intihar bombacılarından yabancı terörist savaşçılara (YTS) kadar DDSA olgusunun bölgeyi sarmasına neden olmuştur.

Bu yeni olgu artık Ortadoğu ve dünya siyasetinin tehlikeli gündeminin başlıca unsuru haline gelmiştir. DDSA'lar devletlerin geleneksel karakterine ve en önemlisi de devletler arasında var olan stratejik dengeye meydan okuyan ciddi bir sorun yaratsa da uluslararası politika açısından ele alındığında yeni bir olgu değildir. Bu tür aktörlerin Ortadoğu'daki mevcudiyeti Arap Baharı'ndan önce de güvenlik problemlerine sebep olmaktaydı. Bazı tahminlere göre 2010-2013 arasında Ortadoğu ve Kuzey Afrika'daki devletlerin ege-

¹ Bassel F. Salloukh, "Overlapping Contests and Middle East International Relations: The Return of the Weak Arab State", *PS: Political Science and Politics*, Cilt: 50, Sayı: 3, (2017), s. 660-63.

* SETA Güvenlik Araştırmaları Direktörü, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

** SETA Genel Koordinatörü, İbn Haldun Üniversitesi

menlik ve yönetim kabiliyetlerinin belirgin şekilde azalmasından ötürü militan Selefi gruplar yüzde 58 oranında artış göstermiştir.² DDSA'lar bölgesel ve uluslararası medyada kendilerine geniş şekilde yer bulmanın keyfini sürseler de akademik ve politik çevrelerden daha yeni yeni ilgi görmeye başlamışlardır.³

En basit manada DDSA'lar sistematik şiddet eylemleri gerçekleştirme kabiliyeti olan silahlı kuruluşları ifade etmektedir.⁴ DDSA'lar Ortadoğu'nun parçalanmış jeopolitik atmosferinde ve yeni doğmakta olan güvenlik mimarisi içinde hayatta kalmak için doğal kaynakları ve stratejik önemi haiz yerleri ele geçirerek kayıt dışı ekonomik bir ağ oluşturma faaliyetlerinde bulunurken toprak kontrolü, baskıcı bir şiddet veya kendisine itaat etmeyen yerel halkı yerinden eden bir tür "demografi mühendisliği" yöntemlerini bir arada benimsemektedir.⁵ Bu yöntemlerin merkezinde otoritenin ve toplumun kontrolünü sağlama çabası söz konusudur ve bu da terör ve ölçsüz şiddet vasıtasıyla gerçekleştirilmektedir. Bir bütün olarak ele alındığında Ortadoğu'nun yeni jeopolitiğinde DDSA'ların yayılması yerel, bölgesel ve küresel refah, bölgesel ve uluslararası güvenlik, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve sosyoekonomik kalkınma etrafında şekillenen politik düzene doğrudan bir mey-

² Seth G. Jones, *A Persistent Threat: The Evolution of al Qa'ida and Other Salafi Jihadists*, (RAND Corporation, Kaliforniya: 2014).

³ Klejda Mulaj, *Violent Non-State Actors in World Politics*, (Hurst & Company, Londra: 2014), s. 1; Troy S. Thomas ve Stephen D. Kiser, "Lords of the Silk Route", *INSS Occasional Paper*, Sayı: 43, (USAF Academy, Colorado: 2002).

⁴ Anthony Vinci, "Anarchy, Failed States, and Armed Groups: Reconsidering Conventional Analysis", *International Studies Quarterly*, Cilt: 52, Sayı: 2, (2008), s. 229.

⁵ Bu konuda en çarpıcı örnekler arasında Suriye sahasında aktif olarak bu rolü oynanan PKK ve YPG gelmektedir. DEAŞ'ın yükselişinden ve Suriye'de toprak elde etmesinden sonra PKK/YPG uluslararası DEAŞ karşıtı koalisyonun da desteğiyle DEAŞ'tan ele geçirdikleri bölgelerde yerel nüfusu yerinden ederek bir Kürtleştirme politikası izlemişlerdir. Bu konudaki iddia ve raporlar için bkz. "Abuses in Kurdish-run Enclaves Arbitrary Arrests, Unfair Trials; Use of Child Soldiers", HRW, 18 Haziran 2014, <https://www.hrw.org/news/2014/06/18/syria-abuses-kurdish-run-enclaves>, (Erişim tarihi: 30 Ekim 2018); "PYD Commits Human Rights Violations in Syria, UN Report Reveals", *Daily Sabah*, 23 Eylül 2015; "Reports Show PYD/PKK's Violations of Human Rights in Syria", *A News*, 31 Ocak 2018.

dan okuma içermektedir. Bu durum sadece bu olgunun yükseliőine gündelik olarak şahitlik eden bölgede yaőayanları değil aynı zamanda küresel muhataplarını da derinden rahatsız etmektedir.⁶

DDSA'ların yeni bir olgu olduğu bir an önce idrak edilerek buna göre tepki verilmelidir. Otoriter uygulamalar ve gerek içerde gerekse yurt dışında devlete yönelik şiddetli saldırıya yol ačan "etnik mezhepçi dışlanma" bugün devletler topluluğunun ana zorluklarının başında gelmektedir. DDSA'lar öncelikle günümüz ulus devletin güvenliği ve meşruiyetine meydan okumak suretiyle çöken, başarısız ya da egemenlikleri giderek zayıflayan devletlerin ortaya çıkmasına neden olmakta ve bölgesel ölçekte güç dengelerinde değişikliğe yol aarak güvenlik ikilemlerini daha da çeşitlendirmektedir. Öte yandan DDSA'lar uluslararası toplumun değerlerine meydan okumakla birlikte intihar bombacılığı veya kitle imha silahı geliştirmeye ya da sahip olmaya yönelik çeşitli araçlar kullanarak uluslararası küresel normların istismarı ve yıkılması yoluyla yumuşak hedeflere saldırarak küreselleşmenin karanlık tarafını daha da derinleştirmektedir.

Bir bütün olarak ele alındığında DDSA'lar güçsüz devlet yapılarının bulunduğu, sosyoekonomik refah eksikliğine ya da bunlarla mücadelenin zayıf olduğu, yoğun güvensizlik, şiddete yol ačan uygulamalar, siyasi düzensizlik ve şiddetli anlaşmazlıkların yer aldığı bölgelerde ortaya çıkmaktadır. Bu durum özellikle Arap Baharı'nı takip eden dönemdeki Ortadoęu siyaseti için daha fazla geçerlidir.⁷

Gerçek dünyadaki etkilerine rağmen DDSA'lara dair güvenlik çalışmaları ve Uluslararası İlişkiler literatüründeki tartışmalar çoğunlukla normatif bağlamda (örneğin uluslararası hukuk veya bu aktörlerin yasal olup olmadıklarına ilişkin tanımlama zorlukları), ortaya çıkardığı siyasi sonuçlar (örneğin çökmüş veya başarısız dev-

⁶ Ersel Aydınlı, *Violent Non-State Actors: From Anarchists to Jihadists*, (Routledge, Abingdon: 2016).

⁷ Burhanettin Duran ve Nuh Yılmaz, "İslam, Models and the Middle East: The New Balance of Power Following the Arab Spring", *Perception: Journal of International Affairs*, Cilt: XVIII, Sayı: 4, (Kış 2013), s. 139-170.

let örnekleri) veya teorik tartışmalar çerçevesinde (örneğin aktör, yöntemler ve yaklaşımlar açısından) sınırlanmıştır. Öte yandan Ortadoğu'daki DDSA'ların yeni Ortadoğu jeopolitiğini ve güvenlik mimarisini nasıl etkilediği üzerine yapılan çok fazla araştırma bulunmadığından bu şaşırtıcı aktörlerin örgütsel, ideolojik ve stratejik tercihlerinin sistematik bir şekilde araştırılması ve detaylı analizlerine acil ihtiyaç olduğu anlaşılmaktadır. DDSA olgusunu çoğunlukla normatif, betimsel ya da kuramsal perspektiflerden ele alan mevcut yaklaşımlar yerine bu kitap yeni Ortadoğu içinde DDSA'ları anlamak için bir çerçeve sunmayı hedeflemektedir.

DDSA'lar bağlamında Ortadoğu'daki siyasal ve güvenlik merkezli değişimi incelemedeki temel zorluk boyut, hedefler, yapı, liderlik, komuta yetenekleri, operasyon tempoları, kaynak ve politik söylemler açısından büyük farklılıklar gösteren devlet dışı silahlı gruplarla ilgili kapsamlı bir analiz çerçevesi geliştirme meselesiyle ilgilidir.⁸ Farklı biçimleri ve motivasyonlarına rağmen Ortadoğu'daki DDSA'lar belirli ortak özellikleri paylaşmaktadır:

Birincisi aşırı şiddetlerinin acımasız doğasına rağmen bazı inanç (etnik ya da dini) yapılarına bağlıdırlar. Ahlaki ve maddi desteğin devamı için şiddet araçlarının meşru kılınmasında çaba sarf etmektedirler. Bu bağlamda DDSA'ların bağlı oldukları aidiyetlerinin oluşturulması, sürdürülmesi ve harekete geçirilmesi sırasında güçlü meşruiyet araçlarına, kalıplaşmış inanç yapılarına ve sert ideolojik kodlamalara ihtiyaçları vardır.

İkincisi stratejik ve taktiksel nedenlerden ötürü çeşitli yerli ve yabancı kitleyi aynı anda militarize etme gayreti içindedirler. Bu militarizasyon aynı zamanda DDSA'ların kendi içinde askerleştirilmesini de beraberinde getirmektedir. Örneğin PKK/YPG terör örgütünün kadın militanları kullanması böylesi bir askerleşme süreci ile meşruiyet sağlama tekniklerinin bir arada sunulmasına iyi

⁸ Sukanya Podder, "Non-State Armed Groups and Stability: Reconsidering Legitimacy and Inclusion", *Contemporary Security Policy*, Cilt: 34, Sayı: 1, (2013), s. 17.

bir örnek oluşturmaktadır.⁹ DDSA'da kadın savaşçılarının istihdam edilmesi eşitlik, ciddiye alınma, saygı ve özgürleştirme kavramları açısından kadınlara cazip gelmektedir.¹⁰ Kadınların katılımı iş gücü ya da lojistik destek olarak verdikleri hizmetin yanı sıra silahlı grubun güç derinliği ve kararlılığını göstermektedir.¹¹

Operasyonel boyuta gelince DDSA'lar devletler arası çatışma bağlamında işlevsel olmasına rağmen yeni ortaya çıkan DDSA'lar devlet içi ve iç savaş ortamında Ortadoğu'daki sözde Vestfalya jeopolitik düzenine uymayan çatışma kalıplarını yansıtan sayısız vekalet savaşının da parçası ve yürütücüsü olarak görülebilir. Bu bakımdan DDSA'lar Holtsi'nin "sabit toprak sınırlarının olmamasıyla karakterize edilen üçüncü türden savaşlar"¹² şeklinde adlandırdığı olguya yeniden odaklanabilmemiz bakımından istisnai bir durum teşkil etmektedir. DEAŞ, YPG (Halk Koruma Birlikleri, Yekineyen Parastina Gel) ve PKK (Kürdistan İşçi Partisi, Partiya Karkeren Kurdistanê) için bu durum özellikle geçerlidir.¹³ Devlet egemenliğinin geleneksel doğasını dönüştürmek ve etkilemek için devlet dışında egemenlik, jeopolitik, iktidar ve hatta "devlet dışı bir dış politika"¹⁴ uygulanmasında yeni bir tür yarattıkları kesinlikle doğrudur. Kitapta incelenen Ortadoğu'daki seçili DDSA'ların bu anlamda mülkiliği yeniden tanımladıkları ve iktidar etme biçimleriyle farklı ideolo-

⁹ Carol Cohn, "Women and Wars: Toward a Conceptual Framework", *Women and War*, ed. Carol Cohn, (Polity, Cambridge: 2013), s. 26.

¹⁰ PKK/YPG'nin hem YTS'ler hem de kendi kadın militanlarına dair siyasetine dair bir analiz için bkz. Murat Yeşiltaş ve Tuncay Kardaş, "Rethinking Kurdish Geopolitical Space: The Politics of Image, Insecurity And Gender", *Cambridge Review of International Affairs*, Cilt: 30, Sayı: 2-3, (2018).

¹¹ Dyan Mazurana, "Women, Girls and Non-State Armed Opposition Groups", *Women and War*, ed. Carol Cohn, (Polity, Cambridge: 2013), s. 166.

¹² KJ Holsti, *The State, War, and the State of War*, (Cambridge University Press, Cambridge: 1996), s. 36.

¹³ Murat Yeşiltaş ve Necdet Özçelik, *When Strategy Collapses: The PKK's Urban Terrorist Campaigning*, (SETA Yayınları, İstanbul: 2018).

¹⁴ Ali Balcı, "Writing the World into Counter-Hegemony: Identity, Power, and 'Foreign Policy' in Ethnic Movements", *International Relations*, Cilt: 34, Sayı: 4, (2017).

jileri ve kavramları yeniden keşfettikleri söylenebilir. Hatta farklı dış politika uygulamaları ve karar alma süreçleri benimsedikleri için alışılmamış bir kurumsallaşma sürecinden geçtiklerini ileri sürmek de yanlış olmayacaktır.

Bu giriş DDSA'lara dair ana temaları inceleyerek kitapta yer alan makalelere genel bir bakış sunmakta ve söz konusu temaların DDSA'ların yeni dinamiklerinin neler olduğu konusundaki anlayışımıza dair ilişkisini ortaya çıkarmaya çalışmaktadır. Ayrıca bu girişte Arap Baharı ve Suriye iç savaşının derinleşmesini müteakip Ortadoğu'da DDSA'ların ortaya çıkarak çoğalması ve çeşitlenmesine yol açan başlıca faktörlerin altı çizilmektedir. Daha sonra Ortadoğu'daki devlet dışı silahlı grupların (ki bunların önemi bir kısmı terör örgütü olarak ele alınmaktadır) yeni bileşenlerini ve kendilerine has unsurlarını vurgulayarak bir "analiz çerçevesi" sağlamaya çabalamaktadır.

DDSA'LARI ANLAMAK: KAVRAMSAL BİR ÇERÇEVE

DDSA'larla ilgili önemli konuların başında hem devlet dışı silahlı bir grubun veya aktörün kavramsal olarak nasıl tanımlandığı hem de bir "oluşum"u DDSA haline getiren şartların neler olduğu gelmektedir. Birçok disiplinin farklı teorik çerçevelere dayalı kendi anlayışları bulunduğu için DDSA'lar için net bir tanım ortaya koymak pek mümkün değildir. Mesela Krause ve Milliken DDSA'lara ilişkin yapılan tanımların çok geniş ve birbirinden farklı olduğunu söylemekle beraber genel itibarıyla geleneksel tanımların günümüzdeki savaşlarda silahlı, belirli bir örgütsel yapılanma etrafında organize olan ve şiddet/terör kampanyasını düzenli bir şekilde sürdüren devlet olmayan aktörlere odaklandıklarını ifade etmektedir.¹⁵ Biraz daha açmak gerekirse bir DDSA siyasi hedeflere ulaşmak için belirli bir toprak veya topluluk (etnik veya dini) üzerinde her türlü kontrolü sağlamak amacıyla şiddet içeren araçlar kullanan, ideoloji-

¹⁵ Keith Krause ve Jennifer Milliken, "Introduction: The Challenge of Non-State Armed Groups", *Contemporary Security Policy*, Cilt: 30, Sayı: 2, (2009), s. 202.

si ve eylem özgürlüğü olan bir örgütlenme şeklinde tanımlanabilir. Elinizdeki kitapta ise bu tanımlı askeri düzeyi de içeren bir şekilde yapmak mümkündür.

Buna göre bir DDSA¹⁶ bir bölgede dini, etnik ve siyasi amaçlarına ulaşmak çok güçlü şiddet içeren melez askeri taktiklere başvuran, hiyerarşik bir organizasyona sahip ve güçlü ideolojik bağlılıkları ile toplumsal rıza üretiminde kendine has stratejileri bulunan silahlı gruplar olarak tanımlanmaktadır. DDSA'ların ortak özellikleri şöyle ifade edilebilir: devlet kontrolü dışında örgütlenmek ve işleyişe sahip olmak, siyasi ve askeri amaçlara ulaşmak için şiddete başvurmak, düzensiz ve usulsüz askeri bir eylem şablonu ve yarı devlet yapısı niteliği taşımak.¹⁷ DDSA'ların stratejik hedeflerinin olması ve siyasi amaçlarına ulaşmak için şiddeti araç olarak kullanmaları ortak paydalarının başında gelmektedir.

Bu kitapta DDSA'lar Ortadoğu'daki örgütsel yapıları, şiddet eylemlerinin kapsamı ve niteliği, amaçları, faaliyet gösterdikleri çatışma bölgeleri ve militan devşirme yöntemleri açısından incelenmektedir. Kitaba katkıda bulunan makaleler DDSA'ları esasen üç farklı seviyeye odaklanarak ele almaktadır:

- Coğrafi çevre/topraksal genişleme ve yönetme mantığı
- Örgütsel yapılanma mantığı
- Düşünsel tercihler/kimlik/savaşma akaidi

¹⁶ Ana kategorilere ilişkin Krause ve Miliken beş grup telaffuz etmektedir: 1. İsyancı gruplar, 2. Militan gruplar, 3. Şehirli çeteler ve savaş ağaları, 4. Özel milisler, polis güçleri ve güvenlik şirketleri, 5. Ulus aşırı gruplar (Krause ve Milliken, "Introduction: The Challenge of Non-State Armed Groups", s. 2004-2005); Benzer bir ayırım Aydınli tarafından altı ana grup ile yapılmaktadır: 1. İsyancılar, 2. Diğer yerli militan gruplar, 3. Savaş ağaları/şehirli çeteler, 4. Özel milisler/askeri şirketler, 5. Teröristler, 6. Suç örgütleri (Bkz. Ersel Aydınli, "Assessing Violent Nonstate Actorness in Global Politics: A Framework for Analysis", *Cambridge Review of International Affairs*, Cilt: 28, Sayı: 3, [2013]). Bu sınıflandırmaya rağmen Aydınli'ya göre DDSA'yı yansıtmaya için en iyi yol üç ana ilkeyi analiz etmektir: özerklik, temsil ve etki.

¹⁷ Willian Moraes Roberto ve Ana Carolina Melo, "The Situation Regarding Non-State Military Actors in the Middle East", *UFRGSMUN, UFRGS Model United Nations*, Cilt: 2, (2014), s. 247-293.

İlk kategori DDSA'lar arasında ampirik özellikler bulmak için politik, ekonomik ve sosyal görünümüne odaklanarak bağlamsal açıklamalar yapmaktadır. Bu çerçevede örnek kabilinden Ortadoğu'daki esas DDSA'lar olarak DEAŞ ve PYD-YPG'nin yükselmelerinin arkasında çevresel etkileri yönlendiren birden çok boyut olduğu ileri sürülebilir.

İkinci kategori içsel dinamikler, yapı ve militan devşirme modellerine odaklanmaktadır. Ortadoğu'da DDSA'ların örgütlenme şekilleri çok yönlüdür. Zaman zaman benzerlikler arz etse de genel olarak birbirinden farklı yönleri daha çoktur. YPG içinden çıktığı PKK'nın lojistik ve idari deneyimlerine uygun biçimde örgütsel olarak tasarlanmışken DEAŞ'ın örgütsel yapısı ve iç dinamikleri ise YPG'ye kıyasla bir yenilik ve farklılık içermektedir. Bu yüzden örgütsel ve içsel dinamiklere bakarak benzerlik ve farklılıkların analiz edilmesi gerekmektedir.

DDSA'ların örgütsel yapısı genişleme, toprakları ele geçirme ve savunma becerileri açısından kritik bir rol üstlenmektedir. Örneğin DEAŞ'ın Irak ve Suriye'deki geniş çaplı toprakları elinde tutabilmesi yeni koşullara adapte olmasıyla irtibatlıdır. Aslında DEAŞ'ın yayılması iki mekanizma ile mümkün hale gelmiştir: Suriye ve Irak'taki yerel gruplarla ittifak kurmak ve bölgede lojistik destek ağları geliştirmek. Ayrıca devlet egemenliğinde yaşanan boşluğu kullanan DEAŞ iktidar ve örgütsel kapasitesini yerel topluluklar için dini hukukun uygulanması ve genç askerlerin istihdamı gibi alanlarda genişletmiştir. DEAŞ ayrıca şeriat hukukunun kodifiye edilmesi, resmi bir adalet sistemi oluşturulması, organize vergi tahsilatı ve hatta örgün eğitim sistemi gibi yeni yönetim kalıpları oluşturma üzerinde çalışmıştır.

Üçüncü kategori DDSA'ların egemenlik, meşruiyet ve kimlik/ideoloji kavramlarını nasıl kullandığına odaklanan yeni bir analitik perspektif sunmaktadır. Bu kategori toplumsal kontrol, iletişim, konuların sınıflandırılması (dahil etme ve hariç tutma) ve insan ve

olayların politik-sembolik temsilini gerçekleştirmek için toprağı ve coğrafyayı nasıl kullandıklarına dair bilgi sağlamaktadır. Buradaki amaç bağlam ve içinde bulunan şartların Ortadoğı'daki DDSA operasyonlarını nasıl etkilediğini ortaya koymak ve strateji, taktik ve ideolojilerin bölgede nasıl şekillendiğini analiz etmektir.

DDSA'ların Ortadoğı'da artan rolü mevcut sınıflandırmalarla basitçe anlaşılamaz. Söz konusu örgütlerin kendi iç yapı ve hareket tarzlarını anlamının yanı sıra devletlerle geliştirdikleri ilişki türünün de incelenmesi gerekmektedir. Bu yaklaşım hem bölgesel siyasette yaşanan dönüşüm ve kırılmaları hem de DDSA'ların bunlar üzerindeki etkilerini kavramak için önemli bir fırsat sunmaktadır. Bu derlemede incelenen PKK, PYD-YPG, ve DEAŞ gibi bazı DDSA'lar kendi devletlerine sahip olmayı talep ettikleri için revizyonist bir motivasyon bağlamında örgütlenmişlerdir. Örneğın DEAŞ ve PYD kontrol sağladığı bölgelerde paralel yönetimler kurarak ve/veya hedef/rakip devlet veya diğerk devlet dışı silahlı örgütlerle gerçekleşen silahlı çatışmada askeri araçlar kullanarak devlet inşa etme sürecinin taşıyıcı unsurları haline dönüşmektedir. Bununla birlikte DDSA ve devletler her zaman birbirlerine zıt oluşumlar olmayıp bir süreklilik içinde bulunmaktadır.¹⁸ Nitekim bu derlemede Ortadoğı'daki bazı DDSA'ların sadece devletle birlikte değıl aynı zamanda devlet tarafından zaman zaman vekil veya paramiliter milis kuvvetleri olarak seçildiğı de belgelenmektedir.

Suriye ve Irak'ta faaliyetette bulunan DDSA'lar hem içinde faaliyet gösterdiği devlet hem de mevzu bahis devlet dışında diğerk devletlerle kurulan ilişkiler bakımından çarpıcı örnekler sunmaktadır. PKK'nın Suriye kolu PYD ve onun askeri kanadı YPG ve YPJ 2012'de Suriye rejimiyle bir anlaşmaya varmıştır. Esed rejiminin Suriye'nin kuzeyinden çekilmesinin ardından bu bölgelerde askeri ve siyasi gücünü pekiştirmiştir. Aynı yapı daha sonra DEAŞ

¹⁸ Eran Zohar, "A New Typology of Contemporary Armed Non-State Actors: Interpreting the Diversity", *Studies in Conflict & Terrorism*, Cilt: 39, Sayı: 5, (2016), s. 423-450.

ile mücadele kapsamında –terör örgütü olarak listelenmesine rağmen– ABD ile birlikte hareket etmiştir. Amerikan desteğinden yararlanarak hem kontrolündeki toprağı genişletmiş hem de askeri ve ekonomik gücünü pekiştirmiştir.¹⁹ Bir başka örnek ise yine bu kitapta ele alınan Şii milisler vakasında tecessüm etmektedir. İran, Afganistan'dan Suriye'ye geniş bir havzada Şiiilerin militanlaştırılarak Suriye ve Irak'ta savaştırılmasına öncülük eden yegane aktör olarak ele alınabilir.²⁰ Bu örnekler üzerinden gidildiğinde DDSA'ların diğer devletlerle ilişkilerinin bölgesel jeopolitik düzenin yeniden şekillenmesinde oldukça etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Ortadoğu'daki mevcut devlet yapıları kontrolü kaybettikleri bölgelerde denetimi yeniden sağlama amacıyla şiddete tevessül etmeyi ayakta kalabilmenin ayrılmaz bir parçası olarak görmektedir. Elbette bu durum Irak ve Suriye örneğinde olduğu gibi devletin zayıflığını da yansıtabilir. Çünkü Irak ve Suriye merkezi hükümetleri –yalnızca askeri araçlardan yoksun oldukları veya bir iç savaş sarmalına düştükleri için– salt güvenlik araçlarıyla devletlerinin bütün sınırlarını tam anlamıyla kontrol altına alamamaktadır.

Bu gibi durumlarda hükümetler merkezden uzak bölgeler üzerindeki kontrolü elde tutabilmek için DDSA'ları diğerlerine karşı vekaleten kullanmayı tercih etmektedir. Örneğin ABD'nin Suriye'deki DEAŞ ile verdiği mücadelede ana vekil olarak YPG/PKK'ya askeri destek vermesi olayında devletten DDSA'lara yetkinin taşınması ve dağıtımı sarıhtır. Böylesi bir durum DDSA'ların bir “dış politika” şablonu oluşturmalarına da olanak sağlamaktadır. Söz gelimi PKK'nın Suriye kolu olan PYD Avrupa ülkelerinde temsilcilikler

¹⁹ Kadir Üstün, “US Alliance with Syrian PYD Alienates Turkey”, Aljazeera, 2 Haziran 2016.

²⁰ Suriye'de aktif bir şekilde var olan yabancı cihatçı Şii gruplar için bkz. “Map of Foreign Jihadi Shia Militia Groups Across Syria”, FSA Platform, fsaplatform.org/foreign-shia-militia-map, (Erişim tarihi: 30 Ekim 2018).

açabilmekte veya devlet başkanları ile resmi görüşmeler gerçekleştirebilmektedir.²¹ Irak Halk Seferberlik Güçleri (HSG, Haşdi Şabi) Irak devlet gücünün DEAŞ'a karşı yürüttüğü mücadelede merkezi konuma gelmiştir. Aynı şekilde Suriye'deki Şii milisler ve Hizbullah Esed rejimine muhalif gruplar ve Türkiye ile Suudi Arabistan gibi diğer bölgesel devletler karşısında İran devlet gücünün merkezi unsurlarına dönüşmüştür.

Bu seferberlik ve özellikle militan devşirme ve mobilize etme yöntemleri bir devlet tarafından hem kendi hem de başka bir ülkenin topraklarında dikey (Irak'ta Haşdi Şabi örneği) ve yatay (Suriye'deki Hizbullah'ın durumu) şiddet kullanımını ortaya çıkıktadır. Bu tarz şiddet uygulamaları devlet egemenliğinin geleneksel mantığını dönüştürebileceği gibi DDSA'ların geleneksel dinamiklerini de dönüştürebilir.²²

DDSA'ların faaliyete geçmesi için devlet egemenliğinin kullanımı dışında başka düzeyler de vardır. Hem içeride hem de uluslararası arenada destek toplarken devlet egemenliği ve şiddet kullanma tekeline meydan okudukları gerçeği DDSA'ların meşruiyetini belirlemede yetersiz kalmaktadır. Pek çok DDSA sıklıkla başvurduğu devrimci bir gündeme sahip olduğundan içinde bulunduğu siyasi sistemi değiştirmeye çalışmaktadır. DEAŞ gibi DDSA'lar dini ilkelerin baz alındığı tek başlı bir siyasi yönetim aracılığıyla uzun vadede dünya sistemini değiştirmeyi arzularken diğerleri belirli bir devletin siyasi yapısını –Suriye'deki PYD veya PKK örneğindeki gibi– değiştirmek istemektedir. Bazıları farklı ülkelerde eş zamanlı çıkardıkları çatışmalarla uzun zamandır var olan uluslararası sınırları bile tanımamaktadır.

²¹ "Outgoing French President Hollande Receives PYD Terror Group Leader in Elysee Palace", *Daily Sabah*, 9 Mayıs 2017.

²² Bassel F. Salloukh, *A New Grand Bargain for the Middle East: The Search for a New Consociational and Geopolitical Order*, (The Century Foundation Report, Washington DC: 2018).

Ortadoğu'daki dine dayalı DDSA'lar –diğer DDSA'lara kıyasla– dışarıdaki savaşlara daha sık müdahil olmaktadır. DEAŞ, Nusra, El-Kaide ve diğerleri Irak, Suriye, Libya ve Yemen'deki bölgesel kontrol için verilen savaşta Arap milliyetçiliğini reddetmektedir. Hizbullah Suriye'de Esed rejimi ile, Yemen'de İran Devrim Muhafızları Ordusu denetimi altındaki Husi milislerle beraber diğer dine dayalı DDSA'lara karşı savaşmaktadır. El-Kaide ise merkez komutasının denetimi altında Esed rejimine karşı mücadele etmektedir.

DDSA'LARI ORTAYA ÇIKARAN NEDENLER

DDSA'lar salt sosyal veya siyasi boşluklardan dolayı ortaya çıkmamaktadır. Her birinin ayrı tarihsel ve örgütsel evriminin arka planları olmakla birlikte haksızlık/adaletsizlik, güvensizlik, yeni devlet inşa etmek gibi spesifik koşullara cevap olarak doğmaktadır.²³ Örneğin 20. yüzyılda DDSA'lar devlet iktidarının konsolidasyon süreçlerine tepki olarak oluşmuştur. Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısında etnik-mezhepsel kompozisyonları yeniden şekillendirerek iç savaşlara sebep olmada önemli rol oynayan DDSA'lar devlet egemenliğini oluşturan pratiklere zorluklar çıkarmışlardır.²⁴ Bununla birlikte Arap Baharı sonrasında DDSA'lar güç kullanımının tekel olması fikrini dile getiren Vestfalya devlet normlarına karşı önemli bir direnç noktası oluşturmıştır.²⁵ Ortadoğu'daki birçok modern çatışmada DDSA'lar devlet zayıflığının sonucu olarak güç kullanma tekeline karşı çıkmakla birlikte devletin kurumsal zayıflığının arkasındaki temel belirleyici etkenler olarak önem arz etmektedir.²⁶ Bu bakımdan

²³ Mulaj, *Violent Non-State Actors in World Politics*.

²⁴ Phil Williams, *Violent Non-State Actors and National and International Security*, (International Relations and Security Network, Zurich: 2008), s. 5.

²⁵ Yeşiltaş ve Kardaş, *Non-State Armed Actors in the Middle East*.

²⁶ Vincent Durac, *The Role of Non-State Actors in Arab Countries after the Arab Uprisings*, (EMed. Mediterranean Yearbook, Barcelona: 2015).

DDSA'ların yükseliő ve yayılması askeri veya silahlı çatışmalar-daki etnik-mezhepsel gerilimler ve iç savaş, ekonomik eőitsizlikler, bölgesel müdahaleler, toprak meseleleri ve ayrıca tarihi, sosyal ve siyasi adaletsizliklere bağlı olarak gerçekteőmektedir.²⁷

Belirtilen unsurlar Hamas, Hizbullah, El-Kaide, PKK, YPG ve DEAş gibi DDSA'ların yayılmasının arkasındaki ana faktörlerdir. Ayrıca DDSA'ların Ortadoğu'daki artıőı ve çeőitlenmesi 2003'te Irak'ın ABD tarafından işgali, Irak devlet yapısının kademeli olarak çöküşü, Libya'dan Yemen'e uzanan aşırı derecede yerleőmiő iç savaşlar ve Suriye iç savaşının komşu ölkelere sıçramasıyla őekillenmiőtir.²⁸ Ortadoğu'da DDSA'ların yayılmasına katkıda bulunan başlıca faktörün devlet yapılarının zayıflaması olduğunu söylemek mümkündür.

Devlet Yapısının Zayıflaması

Ortadoėu'da DDSA'ların yaygınlaőmasının arkasındaki en önemli sebeplerden bir tanesi devlet yapısının kademeli olarak çökmesi-dir. Devletlerin zayıflığı ile DDSA'ların ortaya çıkmaları arasında karőılıklı kurucu bir iliőki vardır.²⁹ Birinci Dünya Savaőı sonrası Ortadoėu'da őekillenen sistemin oluőturduduė devletler zayıf meőruiyet, kapalı ve ačík baskı, rejim güvensizliği ve vatandaőlarına karőı őiddeti azaltma konusunda oldukça düőük bir kapasiteye sahiptir. Bu durum DDSA'ların oluőumuna uygun ortam hazırlamaktadır. Thomas ve Kiser'e göre³⁰ devletin "aőırı baskıcı karakteri" devletin çöküőüne katkıda bulunurken aynı zamanda őiddet temelli muhalif grupların yükselmesine neden olmaktadır. Suriye, Libya, Yemen ve Mısır'daki protestolar sırasında devlet tarafından kullanılan őiddet

²⁷ Mulaj, *Violent Non-State Actors in World Politics*.

²⁸ William Young, David Stebbins, Bryan A. Frederick ve Omar Shahery, *Spillover from the Conflict in Syria: An Assessment of the Factors that Aid and Impede the Spread of Violence*, (RAND Corporation, Kaliforniya: 2014).

²⁹ Mulaj, *Violent Non-State Actors in World Politics*.

³⁰ Thomas ve Kiser, "Lords of the Silk Route".

ve baskıcı yöntemler farkında olmaksızın “kendi kendini besleyen şiddet döngüsü” yaratmıştır.³¹ Bu durum Suriye örneğinde olduğu gibi toplumsal mobilizasyonu mümkün kılmaktadır. Şiddetin yaygınlaşması toplumsal ve siyasal düzeydeki muhalif örgütlenmeyi hızlı bir biçimde silahlı gruplara dönüştürmektedir.

Yeni şiddet temelli silahlı aktörlerin yükselişi ve Ortadoğu’da yaygınlaşmasında tam anlamıyla farklı demografik ve siyasal arka planlar bulunmaktadır. Buna rağmen söz konusu aktörler meşruiyet belirleyici en önemli faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Siyasi meşruiyet “yönetme hakkı”dır.³² Suriye iç savaşı ve Arap Baharı boyunca gerçekleşen diğer devrimsel vakalar sırasında rejimler siyasi ve dini meşruiyet zemini sağlayamamıştır. Demokratik siyasal alan eksikliği ve Libya, Suriye, Mısır, Irak ve Yemen’deki devlet kurumlarının süregelen meşruiyet kaybı yeni siyasal boşluklar oluşmasına yardımcı olmuştur. Bu da DDSA’ların dayanak ve kapasitelerini konsolide etmelerine ve paralel devlet otoritesi ve şiddet yaratmalarına ilave hareket alanı açmaktadır.³³ Bu kitapta da tartışıldığı gibi Suriye’deki PYD-YPG, Irak’taki DEAŞ veya Libya’daki militan gruplar devletin kendi egemenlik sahasındaki siyasi meşruiyetini yitirmesiyle geleneksel devlet yapılarının yanında güç ve otorite konsolide etmelerinden ötürü istisnai örneklerdir.

DDSA’ların yaygınlaşmasında belirleyici bir mesele olarak devlet yapısının zayıflaması sadece kurumların siyasi meşruiyet eksikliğiyle sınırlı değildir. Ortadoğu bağlamında DDSA’ların kurulmasındaki bir diğer neden sivillerin acımasızca bastırılmasıdır. Otoriter baskıcılık siyaseti Arap Baharı sırasında rejimlerin hayatta

³¹ Peter Nadin, Patrick Cammaert ve Vesselin Popovski, “Armed Groups in Modern Warfare”, *Adelphi Series*, Cilt: 54, Sayı: 449, (2014), s. 17-36.

³² Michael Sodaro, *Comparative Politics: A Global Introduction*, (McGraw-Hill, New York: 2008).

³³ Sabahat Khan, “The Dark Side of ‘Revolution’, The Arab Spring and State Fragmentation”, INEGMA, 8 Nisan 2013.

kalabilmek için başvurduğu önemli bir stratejidir.³⁴ Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da Arap Baharı yayıldıkça rejimler ve yöneten elitler düzenin devamlılığı için kapasitelerini gözden geçirmişlerdir. Söz konusu rejimler gösterilere katılanlara karşı otoriterleşme ve şiddetin araç ve yöntemlerini yeniden düzenlemiştir. Örneğin Suriye rejimi insanları alıkoyma, muhalif siyasi toplulukları kapatma ve sivilere şiddet ile saldırma gibi her türlü karşı koyma yolunu icra etmiştir. Suriye ayaklanmasının erken zamanlarında çatışma genel olarak insanların sistemi demokratik bir yolla değiştirmek istedikleri siyasi bir krizle ilişkili olmuştur. Rejim baskı ve şiddeti sürdürdükçe kriz rejim güçleri ile ortaya çıkan muhalif gruplar ve yeni DDSA'lar arasında silahlı çatışmaya dönüşmüştür. Rejim tarafından gerçekleştirilen şiddete gösterilen tepki muhaliflerin de silahlanmasını mecbur kılarak karşı şiddet için açık alanlar sağlamıştır.³⁵

Topraksal (*Territoryal*) Talepler

Toprak DDSA'ların güvence altına alındığı, onlara destek ve konsolidasyon sağlayan siyasi bir kaynak olmasının yanında aynı zamanda aidiyetin en önemli ideolojik işaretlerinden birisidir. Suriye ve Irak'ta DDSA'ların toprak talepleri hem örgütsel yapılarını, kullandıkları taktikleri ve stratejileri şekillendirmekte hem de "siyasi öznellik" oluşturmaya yardım etmektedir. Bu kitapta tartışılan vakaların yazarlarının hemfikir olduğu üzere DDSA'ların topraksal (*territoryal*) mantığının birbirini tamamlayan iki boyutu vardır: topraksallık (ülkesellik olarak tasvir edilebilir) kavramına yüklenen anlam ve toprak yönetimine dair taktikler.³⁶

³⁴ Philippe Droz-Vincent, "State of Barbary' (Take Two): From the Arab Spring to the Return of Violence in Syria", *The Middle East Journal*, Cilt: 68, Sayı: 1, (Kış 2014), s. 33-58.

³⁵ Ufuk Ulutas, *The State of Savagery: ISIS in Syria*, (SETA Yayınları, İstanbul: 2016).

³⁶ Yusef Jabareen, "The Emerging Islamic State: Terror, Territoriality, and the Agenda of Social Transformation", *Geoforum*, Sayı: 58, (2015), s. 52-55.

Topraksallık kavramı DDSA'ların toprak kavramını algılama biçimlerini ifade etmektedir. Topraksallığın taktiksel boyutu algılanan toprağı elde etmek için etkin şekilde kullanılan askeri ve siyasi araçları göstermektedir.³⁷ Örneğin YPG vakası toprağın DDSA'ların kuruluş ve idaresinde nasıl yarı hükümet ve askeri mantıkla beraber kavramsallaştırıldığına çarpıcı bir örnek teşkil etmektedir. PKK'nın Irak'ın Şengal bölgesini DEAŞ'tan aldıktan sonra uyguladığı askeri ve siyasi mantık da benzer bir örneğin parçasıdır.³⁸ Başka bir örnek teşkil eden DEAŞ ise toprak kontrolünü sadece örgüt için güvenli bir bölge haline getirmekle kalmamış aynı zamanda siyasi ve askeri savaş hali konusunda gelecekle ilgili tasavvurunun bir parçası şeklinde görmüştür. Böylece toprak yeni kurulan bir kimliğe ve hatta bu kimliğin bir savaş alanına dönüşmüştür.

Irak'taki Haşdi Şabi de bir milis grubun zayıf devlet yapısı yüzünden Şii ibadethanelerini DEAŞ'a karşı korumak amacıyla nasıl kurulduğuna ve Irak ve ötesinde devlet destekli bir askeri aktöre nasıl dönüştüğüne örnek teşkil etmektedir. Bu vakalar DDSA'ların kendini ve bölgesini korumakla kalmayıp topraksallık üzerinden yeni bir siyasi öznellik alanı oluşturduğunu ve bunun için şiddeti nasıl kullandığını göstermektedir.

Bölgesel Jeopolitik

Bölgesel jeopolitik bağlam Ortadoğu'daki DDSA'ların artışına sebep olan faktörler arasında yer almaktadır. Savaşan komşular ve bölgedeki genel güç rekabeti, devlet, DDSA'lar ve bölgedeki devlet dışı aktörler arasındaki etkileşim çatışma dinamiklerini etkilemektedir. Bölgedeki çoğu çatışma sınırları aştığı ve tüm bölge içi aktörler arasındaki yeni rekabet ya da çatışmaya dönüştüğü için nadiren devlet sınırları içinde kalmaktadır. Arap devrimle-

³⁷ Hans Vollaard, "The Logic of Political Territoriality", *Geopolitics*, Cilt: 14, Sayı: 4, (2009).

³⁸ Murat Yeşiltaş, "Apokaliptik Jeopolitik, Radikal Antagonizma ve IŞİD", *Ortadoğu Analiz*, Cilt: 7, Sayı: 71, (Kasım-Aralık 2015), s. 64-66.

rinden sonraki çatışmalar bölgesel boyutlar kazanarak önde gelen bölgesel ve uluslararası aktörlerin farklı tehdit algılarını harekete geçirmiştir.

Irak'ın DEAS'a karşı savaşında başlıca devlet destekli aktör olan Haşdi Şabi'nin kuruluş ve gelişim süreci bölgesel jeopolitik, rekabet veya düşmanlığın Sünni ve Şii Araplar arasındaki muhalif ilişkiyi nasıl değiştirdiğini gösteren bir başka örnektir. Haşdi Şabi İran hükümetinin desteğiyle bir zamanlar Şii halkın ve Irak'taki kutsal şehirlerin DEAS'a karşı başlıca koruyucusu olarak kurulmuş-ken Irak iç politikasının Peşmerge ve Sünni Arap milisleri gibi diğer devlet dışı aktörlere karşı olan tutumu bağlamında da alternatif bir güç haline gelmiştir. Haşdi Vatani de Türkiye gibi bölgesel aktörlerin Şii milislerin etkisini engelleme gayretiyle desteklediği, esasen Irak'taki Sünni Araplardan oluşan bir örgüttür. Bu vakalarda görüldüğü üzere bölgesel aktörler arasındaki rekabet sebebiyle devlet dışı silahlı gruplar güçlerini konsolide etmek için fırsat bulmakta, örgütsel yapılarını genişletmekte ve kimliklerini inşa ettikleri bir sosyal taban kazanmaktadırlar.

Dış Askeri Müdahaleler

Uluslararası güç dengesi veya büyük güç rekabeti gibi sistemik faktörler sık sık bölgesel çatışmaları şiddetlendirmektedir. Yine bu faktörler bölgesel savaşların (örneğin Soğuk Savaş'tan sonra Ortadoğu'daki "soğuk barış" a öncülük etmesi gibi) süresini ve kapsamını sınırlandırma kapasitesine sahiptir.³⁹ Dış askeri müdahalelerin rolü olmaksızın DDSA'ların ortaya çıkışını ve yayılmasını düşündürmek zordur. Fakat yerel güçlerin çatışma düzenlerini şekillendiren faktörler çoğunlukla birim düzeyindeki dinamikler ve bölgesel baskılar olduğundan büyük güçler Ortadoğu savaşlarını güçlkle engelleyebilmektedir. Bölgesel veya harici sistemik askeri müdahaleler

³⁹ Benjamin Miller, *States, Nations and the Great Powers: The Sources of Regional War and Peace*, (Cambridge University Press, Cambridge: 2007), s. 255.

DDSA'ların yayılmasını hala hızlandırabilir veya durdurabilir. Örneğin Suriye iç savaşına 2015 sonlarındaki Rus müdahalesi var olan güç dengesini İran'ın lehine değiştirmekle kalmayıp rakip DDSA'ların yayılmasını durdurmuştur. Buna ek olarak bölgesel güçler (İran, Türkiye ve Suudi Arabistan) arasındaki süregelen rekabet İran'ın Suriye'de Türkiye ve Suudi Arabistan'ın desteklediği muhaliflere karşı Esed rejimi ile beraber Hizbullah'ı desteklemesiyle sonuçlanmıştır. Bu da diğer komşu ülkeleri etkileyen bir vekalet kampanyasına dönüşmüştür.

STRATEJİK VE TAKTİKSEL DİNAMİKLER

DDSA'lar kullandıkları strateji ve taktiklere göre de farklılık göstermektedir. Çoğu toprak kontrolünü kazanma ve sürdürme, kendi egemenliğini ilan etme ve proto-devlet yapısının eşlik ettiği iç düzen konsolidasyonu için genellikle hibrit askeri stratejiyi benimsemektedir.⁴⁰ Hibrit savaş temel anlamıyla konvansiyonel ve düzensiz savaşın bir kombinasyonudur.⁴¹ Genel özellikleri konvansiyonel askeri araçlar, gerilla savaşı, değişen tekniklere eş zamanlı uygulanabilen esnek ve adapte edilebilir pragmatik strateji, mobil hücreler, aşırı şiddet içeren terör kampanyaları, sosyal medyayı aktif bir biçimde kullanan propaganda ağları, bilgi savaşı teknikleri ve gelir kaynaklarına ulaşmak için tüm illegal yollara başvuran kriminal ağı kullanmaya dayanan iletişim stratejisinin karışımıdır.⁴² Örneğin DEAŞ hibrit savaşın yukarıda bahsi geçen tüm özelliklerini

⁴⁰ Brynjar Lia, "Understanding Jihadi Proto-States", *Perspective on Terrorism*, Cilt: 9, Sayı: 4, (2015).

⁴¹ Octavian Manca, "To Respond to ISIS and Hybrid Warfare We Need to Invest in POPINT", *Small Wars Journal*, 26 Ağustos 2015.

⁴² Scott Jasper ve Scott Moreland, "The Islamic State is a Hybrid Threat: Why Does That Matter?", *Small Wars Journal*, 1 Aralık 2014, s. 1-14; Prashanth Parameswaran, "Are We Prepared for 'Hybrid Warfare'?", *The Diplomat*, 13 Şubat 2015; Frank G. Hoffman, "Hybrid Warfare and Challenges", *JFQ*, Sayı: 52, (2009); Munzer Eid Alzamalkani, "ISIS' Grand Strategy", *International Policy Digest*, 21 Temmuz 2015.

taşımaktadır.⁴³ Ortadoğı'daki DDSA'lar için hibrit savaş seçimi bu örgütlerin lokasyon ve hedeflerinin özelliklerine göre değişmektedir. Savaş ve saldırıların teknik ve taktikleri iç halkadaki örgüt tarafından kullanılırken bazı ülkelerde (devlet yapısının çöktüğü veya kimi yapıların zaptedilemediğı) hibrit savaş tekniklerinin bazı unsurları dış halkaya yakındır ve terör saldırıları genellikle uzaktaki dış halkada gerçekleştirilmektedir.

SONUÇ

"Ortadoğı" net bir bölgesel, politik ya da kültürel sınırları olmayan belirsiz bir kavramdır. Yine de bu kavram bölge siyasetinin özellikle 20. yüzyıldaki dönüşümüne paralel bir tarihsel serüven-den geçmektedir. "Yeni Ortadoğı" tanımlaması Arap devrimleri sonrasında bölgeye dair en çok tercih edilen kavramlar arasında yer almaktadır. Ancak bu yenilik eskinin tasfiye olması ve beraberinde istikrarlı/güvenli bir bölgesel düzenin kurulmasını işareret etmekten oldukça uzaktır. DDSA'lar bu anlamda yeni Ortadoğı kavramının tefrik edici özelliklerinin başında gelmektedir. DDSA'lar bağlamında yeni Ortadoğı tartışmasının üç ana sütun üzerine oturduğundan bahsedilebilir: İlk sütun Ortadoğı ve Kuzey Afrika coğrafyasında kademeli olarak devlet otoritelerinin zayıflaması ve bununla birlikte nükseden şiddet dalgasıdır. İkinci sütun DDSA'ların bölgesel ölçekte neden olduğu sosyopolitik dönüşümdür. Üçüncü sütun ise DDSA'ların devlet egemenliğı, siyasi ve toplumsal sınırların doğası ve bölgesel jeopolitik mücadeleye getirdiğı yeni karakterdir.

Ortadoğı'daki DDSA'ların ortaya çıkışı özellikle Suriye'de iç savaşın karmaşık bir hal alması ve bölgede yaşanan güvenlik krizleriyle yakından ilgilidir. Bu güvenlik krizleri DDSA'lar bağlamında ve yeni Ortadoğı bölgesel düzeni bakımından birçok sonuç

⁴³ Aaron Y. Zelin, *The Islamic State's Territorial Methodology*, (The Washington Institute for Near East Policy, Research Notes, Washington DC: 2016).

da ortaya çıkarmıştır: Birincisi Ortadoğu'nun ekonomik, siyasi ve güvenlik yapıları radikal bir dönüşüm sürecinden geçmektedir. DDSA'ların çoğalması devlet kurumları, yönetim yapıları ve bölgesel güvenlik düzenlemelerine radikal bir şekilde zarar vermiştir. Arap ayaklanmaları ve DDSA'ların yükselişinden önce Ortadoğu ölçeğinde var olan rekabet devletler arası olmaktan hızla çıkarak düşmanlık eksenine kaymıştır. Rekabet, toplumsal, dini ya da etnik aidiyetler arasında yaşanmaya başlamıştır. Şiddet merkezli “tekfir-ci” dini ve siyasi anlayışa sahip DEAŞ'ın ortaya çıkışı bölgede var olan toplumsal ve siyasi fay hatlarını daha da derinleştirmiştir. Bu nedenle DEAŞ ve diğer DDSA'ların oluşturduğu tehditler ve yeni zorluklar sadece kendi örgütsel varlıklarıyla ilgili değildir. Aynı zamanda bu bölge için daha büyük bir güç mücadelesi ve küresel düzen düzleminde daha geniş krizlerin tetikleyicisi olabilir.

İkinci olarak DDSA'ların oluşturduğu yeni çatışma alanı var olan siyasi öznelliklerin yeniden tanımlanmasına neden olmuştur. Kolektif bir kimliğin yeniden inşa edilmesi açısından ise yeni bir direnç alanı ortaya çıkarmıştır. Bu durum yeni bir toplumsal etkileşim sürecinin de başlangıcı olarak anlaşılmalıdır. Bu etkileşim biçiminin bundan sonraki dönemde rekabet, çatışma ya da iş birliği eksenlerinden hangisi veya hangilerinin üstüne oturacağı konusu ise halen ucu açık bir sorudur.

DDSA'ların çarpıcı yükselişi yeni bölgesel düzenin ayrılmaz bir parçası olarak çatışmanın daha önde olacağı bir dönemin de başlangıcını teşkil etmiştir. Bu nedenle DDSA'ların varlığı yeni sınır ötesi etkileşimler yarattığı gibi (YTS örneği) mevcut bölgesel düzenin temel sütunlarını parçalayan yeni bir “bölgesellik” kavramının da ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Devam eden bu geçişin karmaşık doğası ve devlete sadakatin yerini alan yeni sadakat örüntülerindeki değişiklikler Ortadoğu'daki DDSA'ların çoğalmasına giderek daha fazla yardım etmektedir. Bu anlamda Ortadoğu ölçeğinde egemenliğin bilindik formu yok olmaya yüz tutmuştur. Şiddetin devletin

meşru ve hukuka uygun tekelinden çıkarak bu yeni oluşumların uhdesine geçmesi Ortadoğı ve Kuzey Afrika coğrafyasında etnik ve dini radikalleşmenin yaygınlaşmasına yol açmaktadır.

Üçüncüsü ise DDSA'ların ortaya çıkması ve yaygınlaşmasının savaşın mikro dinamiklerinde hızlı bir biçimde değişime yol açmıştır. DDSA'ların kapasiteleri ile siyasal ve kamusal olana ilgileri devlet dışında yeni bir savaş mantığını devreye sokmaktadır. Savaş yeni bölgesel düzende artık daha melez bir yapıya sahiptir. Savaşmaya dair temel motivasyonlar etnik ve dini DDSA'lar özelinde farklılık göstermektedir. Etnik DDSA'lar saldırgan bir milliyetçi bölgesel hayal gücüne sahipken din temelli DDSA'lar sınırların kesin olarak tanımlanmadığı apokaliptik-mesihanik ideolojilere dayalı saldırgan ve revizyonist bir bölgesel hayal gücü taşımaktadır.

Dördüncü olarak devletin güvenlik sağlayıcı bir aygıt olarak varlığı DDSA'ların mevcudiyeti nedeniyle paradoksal bir görünüm arz etmeye başlamıştır. Bu durum iki önemli sonucu ortaya çıkarmaktadır: Birincisi devlet DDSA'lar nedeniyle oluşan güvenlik krizinde güvenliği sağlamak adına daha fazla güvensizlik oluşturmaktadır. Diğer bir ifadeyle devlet güvenliğin sağlayıcısı değil güvenliğin yok edicisi konumuna doğru hızla dönüşüm geçirmektedir. İkinci sonucu ise DDSA'lar bizatihi güvensizliğin kaynağı haline gelmiştir. Ortadoğı'daki durum sadece bir DDSA ile diğer bir DDSA arasındaki mücadele değildir. Bu mücadele DDSA'lar ile devlet otoritesi arasında olabileceği gibi başka bir devlet de bir DDSA'yı vekalet savaşının aracı olarak kullanabilmektedir. Öte yandan DDSA'lar insan güvenliği açısından da hayati bir risk oluşturmaktadır. PYD ve DEAŞ örneklerindeki gibi zorla yerinden edilme süreçlerinin birçoğunun kaynağını DDSA'lar meydana getirmektedir. Böylesi bir güvensizlik ortamı DDSA'ların yükselişle birlikte Ortadoğı'da birçok devleti "başarısız devlet"e dönüştürmüştür. Bu anlamda Irak, Suriye, Yemen ve Libya en çarpıcı örneklerin başında gelmektedir.

YAZARLAR

Murat Yeşiltaş

Yeşiltaş, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde doçent olarak çalışmaktadır. Son yayınları arasında (Tuncay Kardaş ile birlikte) *Non-state Armed Actors in the Middle East: Geopolitics, Ideology, and Strategy* (McMillan Palgrave, 2018), (Necdet Özçelik ile birlikte) *When Strategy Collapses: The PKK's Urban Terrorist Campaign* (SETA Publishing, 2018), *Türkiye'de Ordu ve Jeopolitik Zihniyet* (Kadim Yayınları, 2016), (Pınar Bilgin ve Sezgi Durgun ile birlikte) *Türkiye Dünyanın Neresinde? Hayali Coğrafyalar Çarpışan Anlatılar* (Koç Üniversitesi Yayınları, 2015) yer almaktadır. Yeşiltaş halihazırda *Turkey's War in Syria: Strategy of Engagement* konulu bir kitap projesi üzerinde çalışmaktadır. Yeşiltaş siyasi coğrafya, devlet dışı silahlı aktörler, uluslararası güvenlik, terörizm, Ortadoğu güvenliği ve Türkiye'nin dış ve güvenlik politikaları konularında araştırmalarına devam etmektedir. Yeşiltaş aynı zamanda SETA Güvenlik Araştırmaları Direktörüdür.

Burhanettin Duran

1993'te Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun oldu. 1993-2001 arasında Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde yüksek lisans ve doktora çalışmalarını tamamladı. Farklı kitap ve dergilerde Türk düşünce tarihi, Türk dış politikası, İslamcılık, Avrupa, demokrasi ve sivil toplum konularını işleyen Türkçe ve İngilizce makaleleri bulunan Duran'ın 19. *Dönem Parlamento Tarihi* (3 cilt) başlıklı kitabı yayımlanmıştır. Duran ayrıca *Ortadoğu'da Devlet Dışı Silahlı Aktörler*, *Turkey's Presidential System Model and Practices*, *The Triumph of Turkish Democracy: The July 15 Coup Attempt and Its Aftermath*, *Milletin Zaferi 15 Temmuz*, *Türkiye'de Siyasal Sistemin Dönüşümü* ve *Cumhurbaşkanlığı Sistemi* ve *Küresel ve Bölgesel Aktörlerin Suriye Stratejileri* başlıklı kitapları derlemiştir. Duran'ın makaleleri *Insight Turkey*, *Comparative Studies of South Asia, Africa and the Middle East*, *Muslim World*, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, *Middle Eastern Studies* ve *Journal of Muslim Minority Affairs* dergilerinde yer almıştır. Bunların yanı sıra *Dönüşüm Sürecinde Türkiye*, *Dünya Çatışma Bölgeleri I-II*, *Ortadoğu Yıllığı 2008* ve *2009*'dan beri her yıl yayımlanan *Türk Dış Politikası Yıllığı*'nin editörleri arasındadır. Burhanettin Duran halihazırda İbn Haldun Üniversitesi öğretim üyesidir ve SETA Genel Koordinatörü olarak görev yapmaktadır.

Murat Aslan

1991'de Kara Harp Okulu'nun Yönetim Bölümü'nden mezun oldu. Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) bünyesinde muhtelif görevler aldı. Aynı dönem içinde ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde 2006-2010 arasında yüksek lisans, 2011-2017 arasında da doktora eğitimini tamamladı. Akademik çalışmalar yapmak üzere TSK'dan kendi isteğiyle 2017 Şubat'ında emekli oldu. Başkent ve Hasan Kalyoncu üniversitelerinde siyaset ve uluslararası ilişkiler alanında muhtelif dersler vermeyi müteakip Hasan Kalyoncu Üniversitesi'nden kadro alarak öğretim üyesi oldu. Savunma ve güvenlik çalışmaları kapsamında güç kavramı, istihbarat ve propaganda kavram ve uygulamaları üzerinde yoğunlaştı. Halen Hasan Kalyoncu Üniversitesi öğretim üyeliği ile birlikte SETA Güvenlik Araştırmaları Direktörlüğü'nde araştırmacı olarak görev yapmaktadır.

Necdet Özçelik

Halen Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi'nde doktora eğitimine devam eden Özçelik terörizm ve ayaklanma konularında sahada ve akademide çalışmalar yapmaktadır. Uzun yıllar Özel Kuvvetler Komutanlığında çalışan Özçelik 2014'te Türk Silahlı Kuvvetlerinden emekli oldu. Türkiye'de terörle mücadele kapsamındaki görevlerle birlikte Irak, Afganistan ve Kırgızistan gibi devlet dışı silahlı aktörlerin şekillendirdiği düşük yoğunluklu çatışma ortamlarında da hareket, eğitim ve danışmanlık faaliyetlerinde bulundu. Son yayınları arasında (Murat Yeşiltaş ile birlikte) *When Strategy Collapses: The PKK's Urban Terrorist Campaign* (SETA Publishing, 2018) yer almaktadır.

Emrah Kekilli

2009'da Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nden mezun oldu. Bilgi Üniversitesi Tarih Bölümü'nde yüksek lisan eğitimini tamamladı. Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi'nde doktora çalışmasını sürdürmektedir. 2012'de Anadolu Ajansı temsilcisi olarak Libya'ya giden Kekilli 2013 itibarıyla Libya'da faaliyet gösteren bir Türk şirketine yönetici olarak çalıştı. 2015'te Türkiye'ye dönerek uluslararası basın kuruluşları için Arapça-Türkçe tercümanlık yaptı. Çalışmalarını Libya üzerinde yoğunlaştıran Kekilli Libya tarihi, Libya siyaseti, Libya'da din ve siyaset, güvenlik sektörü ve radikal gruplar üzerine çalışmaktadır. Ayrıca Irak tarihi, Irak siyaseti, Irak'ta din ve siyaset, güvenlik sektörü, radikal gruplar hakkında araştırmalar yapmaktadır.

Can Acun

SETA Dış Politika Araştırmaları Direktörlüğü'nde araştırmacı olarak çalışmaktadır. Doğu Akdeniz Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü mezunudur. Yeditepe Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde yüksek lisans yapmıştır. Kanada'da Kültürlerarası Diyalog Eğitimi almıştır. Mısır'da Kahire-Türkiye Araştırmaları Merkezi'nde ve SETA Kahire'de Mısır üzerine çalışmalar yürütmüştür. Halen SETA Ankara'da Mısır ve Ortadoğu üzerine araştırmalarda bulunmaktadır.

Merve Seren

Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nden mezun oldu. Yüksek lisans eğitimini Başkent Üniversitesi'nde ve Erasmus bursuyla gittiği Rheinische Friedrich-Wilhelms Universität Bonn'da Avrupa Birliği alanında aldı. Kara Harp Okulu Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Bölümü'nde başladığı doktora çalışmalarının ders aşamasını burada tamamladıktan sonra tez aşamasında Polis Akademisi Uluslararası Güvenlik Bölümü'ne geçiş yaptı. "Stratejik İstihbaratın Güvenlik Stratejileri ve Politikaları Açısından Yeri ve Önemi" başlıklı teziyle doktora çalışmalarını tamamladı. 2012'de Atlantic Council tarafından "Young Atlanticist" seçilerek GLOBSEC Forum ve NATO Chicago Zirvesi'ne katıldı. 2013'te Richardson Center'in düzenlediği "First Middle East Generational Ambassadors Summit" programına seçildi. 2015'te Atlantic Treaty Association ve NATO Public Diplomacy Division tarafından ortaklaşa düzenlenen "Youth Ministerial Meeting" programına katıldı. Ayrıca 2017'de Münih Güvenlik Konferansı ile Köber Vakfı tarafından "Munich Young Leaders 2017" seçildi. Şubat 2015-Aralık 2017 arasında SETA'da araştırmacı olarak çalışan Seren Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim üyesidir. Seren aynı zamanda Milli Savunma Üniversitesi'nde dersler vermektedir. Son yayınları arasında *Stratejik İstihbarat ve Ulusal Güvenlik* (Orion, 2017), *Sosyal Medya El Kitabı* (Orion, 2018) yer almaktadır.

Bilal Salaymeh

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden 2016'da birincilikle mezun olan Salaymeh yüksek lisans çalışmasını Orta Doğu Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde "Neopatrimonyalizmin Suriye'deki Çatışmanın Gidişatı Üzerindeki Etkisi" adlı teziyle bitirmiştir. Doktora eğitimine ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde devam etmektedir. Ortadoğu çalışmaları özellikle Filistin ve Suriye meseleleriyle yakından ilgilenmektedir. Salaymeh aynı zamanda mülteci çalışmaları üzerine eğitim almıştır. Halihazırda SETA Dış Politika Araştırmaları Direktörlüğü'nde araştırma asistanı olarak görev yapmaktadır.

Bilgehan Öztürk

Bilgehan Öztürk lisans eğitimini TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde almıştır. 2011'de Avrupa Konseyi Jean Monnet bursunu kazanmış, yüksek lisans eğitimini İngiltere'deki King's College London Ortadoğu ve Akdeniz Çalışmaları programında onur derecesiyle tamamlamıştır. 2013'te din ve felsefe alanında sadece King's College London tarafından verilen Associate of King's College (AKC) unvanını almıştır. Doktora eğitimine Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü programında devam etmekte olan Öztürk sınır güvenliği, Suriye iç savaşı, devlet dışı silahlı aktörler, radikal örgütler ve radikalleşme alanlarında araştırmalar yapmaktadır.

Serkan Balkan

2004'te Deniz Harp Okulu'ndan mezun oldu. 2007'de Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü'nde "Doğu-Batı, Kuzey-Güney Ekseninde Enerji Terminali Türkiye" başlıklı yüksek lisans tezini hazırlayarak Milli Güvenlik Stratejileri Bölümü'nde yüksek lisans eğitimini tamamladı. 2013'te Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü'nde doktora eğitimine başladı. Balkan stratejik kültür, siyasi coğrafya, terörizm ve savunma konularında çalışmalar yürütmektedir.

Ümit Tetik

Sakarya Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisansını tamamladı. Ayrıca Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nden çift ana dal yaptı. Anadolu Üniversitesi AÖF bünyesinde Adalet okudu ve halen Sosyoloji eğitimi almaktadır. TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Güvenlik Çalışmaları Bölümü'nde yüksek lisansına devam etmektedir. West Bohemia Üniversitesinde yaklaşık üç ay staj yaptı. Arnavutluk'ta Avrupa Birliği ile alakalı bir uygulama programına katıldı. 2016 güz döneminde TOBB ETU bünyesinde asistanlık görevi yaptı. İlgilendiği konuların başında ayaklanma, terörizm ve devlet dışı silahlı aktörler gelmektedir. SETA Güvenlik Araştırmaları Direktörlüğü'nde araştırma asistanı olarak görev yapmaktadır.

Fahem Mohammed Ali Qadri

Fahem Mohammed Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü'nde yüksek lisansını 2017'de tamamladıktan sonra aynı enstitüde doktora eğitimine başlamıştır. Halen doktora tez çalışmalarına devam etmekte olup Ortadoğu siyaseti ve güvenliği konularında araştırmalar yapmaktadır.

Fatma Sümer

2012'de İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. 2015'te Kamu Hukuku yüksek lisans eğitimini aynı okulda "Sendikal Hakların Kullanılmasının Engellenmesi Suçları" başlıklı teziyle tamamladı. Marmara Üniversitesi'nde devam ettiği Kamu Hukuku doktorası tez sürecindedir. 2012 Aralık-2016 Nisan arasında araştırma görevliliği, 2016 Mayıs-2017 Mayıs arasında milletvekili danışmanlığı yapmıştır.

Recep Tayyip Gürler

Recep Tayyip Gürler lisans derecesini 2012'de Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamladıktan sonra aynı yıl Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Çalışmaları Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başladı ve 2016'da "Şii Aktörlerin Irak Politikasındaki Yeri" isimli tez çalışmasıyla yüksek lisanstan mezun oldu. 2012'de Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde araştırma görevlisi olarak çalışmaya başlayan Recep Tayyip Gürler halen Ortadoğu Enstitüsü'nde Irak üzerine çalışmalarını sürdürmektedir.

Mustafa Yetim

2009'da Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun olmuştur. 2011'de Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'ndan "2002-2010 arası Türkiye'nin Ortadoğu Politikası: Ortadoğu'da Değişen Türkiye Algısı" başlıklı tez çalışmasıyla yüksek lisans derecesini alan Yetim 2016'da ise "Ortadoğu ve Lübnan Zemininde Hizbullah: Yeni Weberci Yaklaşım" başlıklı tez çalışmasıyla Uluslararası İlişkiler doktoru olarak Ankara Üniversitesi'nden mezun olmuştur. 2009-2016 arasında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak çalıştıktan sonra 2016'dan itibaren doktor öğretim üyesi olarak aynı bölümde Ortadoğu bölgesine yönelik konuları da içeren dersler vermektedir. Yetim'in Hizbullah, Lübnan, Türkiye-Katar ilişkileri ve genel olarak Ortadoğu siyasetini analiz ettiği çalışmaları bulunmaktadır.

Göktuğ Sönmez

Göktuğ Sönmez lisans derecesini Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden, yüksek lisans derecesini London School of Economics (LSE) Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden ve doktora derecesini School of Oriental and African Studies (SOAS) Siyaset Bilimi ve Uluslararası Çalışmalar Bölümü'nden almıştır. Akademik araştırma alanları arasında radikalleşme ve şiddete varan aşırıcılık, siyasi şiddet, uluslararası ilişkiler teorisi ve Türk dış politikası bulunmaktadır. Halihazırda Necmettin Erbakan Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde doktor öğretim üyesi olarak görev yapmakta ve Ortadoğu Araştırmaları Merkezi'nde (ORSAM) Güvenlik Çalışmaları Direktörlüğü'nü yürütmektedir.

Bilgay Duman

2011 itibarıyla Abant İzzet Baysal Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü doktora programında eğitimini sürdürüyor. Yüksek lisans tezini "Saddam Sonrası Dönemde Türkmenler ve Kerkük" konusunda yazdı. Çeşitli medya kurum ve kuruluşlarında, ulusal ve uluslararası dergi ve gazetelerde makale ve röportajları yer aldı. Katıldığı çok sayıdaki konferansın yanı sıra sıklıkla Ortadoğu coğrafyasında saha çalışmaları yapmakla birlikte Birleşmiş Milletler gözlemcisi olarak Irak ve Afganistan seçimlerinde uluslararası gözlemci ekiplerinde yer aldı. Çalışmalarına ORSAM bünyesinde Irak Çalışmaları Koordinatörü olarak devam ediyor.

Haluk Karadağ

Başkent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim üyesi olarak görev yapan Dr. Karadağ Ortadoğu Teknik Üniversitesi ve Atılım Üniversitesi'nde yüksek lisans, Gazi Üniversitesi'nde doktora eğitimini tamamlamıştır. TÜBİTAK bursuyla ABD'de Florida Üniversitesi'nde ve Coventry/Kadir Has Üniversitesi'nde müşterek bursu ile Güney Afrika Cumhuriyeti'nde Stellenbosch Üniversitesi'nde doktora sonrası araştırma çalışmalarında bulunmuştur. Birleşmiş Milletler örgütünün Lübnan, NATO'nun Kosova ve Afganistan'daki çok uluslu merkezlerinde görev yapmıştır. 2016'da yayımlanan *Uluslararası İlişkilerde Yeni Bir Boyut Kamu Diplomasisi* isimli kitabı ve çeşitli ulusal ve uluslararası hakemli dergilerde yayımlanmış makaleleri bulunmaktadır. Çalışma alanları arasında kamu diplomasisi, güvenlik ve BM barışı koruma hareketleri yer almaktadır.

Kadir Tamer Türkeş

Uluslararası güvenlik ve terörizm dalında yüksek lisans yapan Kadir Tamer Türkeş NATO ve birçok ülkede görev yapmıştır. Halen özel güvenlik sektörünün öncü kuruluşlarından OYAK Savunma ve Güvenlik Sistemleri A.Ş.'de yöneticilik yapmaktadır.

Ömer Behram Özdemir

Ömer Behram Özdemir yüksek lisansını Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde "Avrupa'da Ayrılıkçı Hareketler: ETA ve IRA Örnekleri" başlıklı teziyle tamamladı. Halen Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde doktora yapmakta olup "Suriye İç Savaşında Nusra Cephesi ve DEAŞ'ın Karşılaştırılması" başlıklı tezini yazmaktadır. Suriye iç savaşı, devlet dışı silahlı aktörler ve yabancı savaşçılar konuları üzerine çalışmaları vardır. 2014-2017 arasında Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü'nde görev alan Özdemir 2017'den bu yana Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır.

Ali Hüseyin Bayatlı

İlk, orta ve lise öğrenimini Irak'ın Kifri şehrinde tamamladı. Üniversite eğitimi için Türkiye'ye gelerek Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Yüksek lisansını aynı üniversitede Uluslararası Hukuk Bölümü'nde tamamladı. Halen aynı bölümde doktorasını yapmaktadır. Irak Türkmen Cephesi bünyesinde farklı görevler üstlendi. Erbil Barosu üyesidir.

Ortadoğu

'da Arap İsyanları sonrası sarsıcı bir dönüşüm yaşandı. Özgürlük, eşitlik ve adalet talepleriyle başlayan gösteriler Tunus dışında diğer bütün örneklerde akamete uğradı. Mısır'daki askeri darbe, Suriye krizinin derinleşmesi, Libya'daki çatışmaların yeniden başlaması ve Yemen'e yönelik Suudi Arabistan'ın askeri müdahalesi Ortadoğu'da var olan fay hatlarını derinleştirerek bölgedeki güvenlik krizini çok boyutlu hale getirdi. Bölge yeni bir güvensizlik dalgasıyla karşı karşıya kaldı. Terörizm hem nicelik hem de niteliksel olarak dönüşüm geçirdi ve bütün Ortadoğu coğrafyasını tehdit eden bir faktör haline geldi.

Bugün Ortadoğu'da sınırların sorgulandığı, devlet egemenliğinin ciddi meydan okumalarla karşı karşıya bulunduğu, radikalleşme ve aşırıcı şiddetin yaygınlaştığı bir güvenlik iklimi hakim. Söz konusu güvenlik ikliminin oluşmasında en etkili unsurların başında şiddet temelli devlet dışı silahlı aktörlerin (DDSA) yaygınlaşması gelmektedir.

Elinizdeki kitap DDSA olgusunun yeni Ortadoğu güvenlik mimarisi ve ikliminde oynadığı rollere odaklanmaktadır. Bu grupların doğaları, değişen rolleri ve bölgesel düzene yönelik ortaya çıkardıkları güvenlik risklerini ele almaktadır. Ayrıntılı ve çok yönlü analizleriyle kitapta yer alan makaleler DDSA'lar bağlamında egemenlik, jeopolitik, ideoloji, savaş, teknoloji, çatışma, terörizm, asimetrik savaş, düzensiz savaş ve şehir savaşı gibi olguların değişen karakterleri ve bunların bölge siyaseti üzerindeki etkilerine dair bulgular sunmaktadır.

MURAT YEŞİLTAŞ • BURHANETTİN DURAN • MURAT ASLAN • NECDET ÖZÇELİK
EMRAH KEKİLLİ • CAN ACUN • MERVE SEREN • BİLAL SALAYMEH • BİLGEHAN ÖZTÜRK
SERKAN BALKAN • ÜMİT TETİK • FAHEM MOHAMMED ALİ QADRİ • FATMA SÜMER
RECEP TAYYİP GÜRLER • MUSTAFA YETİM • GÖKTUĞ SÖNMEZ • BİLGAY DUMAN
HALUK KARADAĞ • KADİR TAMER TÜRKEŞ • ÖMER BEHRAM ÖZDEMİR • ALİ HÜSEYİN BAYATLI